ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)
της 13ης Ιουλίου 1995 *

Στην υπόθεση C-116/94,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Social Security Commissioner, London, προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Jennifer Meyers

και

Adjudication Officer,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 70),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. J. G. Kapteyn (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, K. N. Κακούρη και H. Ragnemalm, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

γενικός εισαγγελέας: C. O. Lenz
γραμματέας: L. Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— η Jennifer Meyers, εκπροσωπούμενη από τον Richard Drabble, barrister, ενεργούντα κατ' εντολή του David Thomas, solicitor,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τον Stephen Braviner, του Treasury Solicitor's Department, επικουρούμενο από τον Christopher Vajda, barrister,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από την Marie Wolfcarius και τον Christopher Docksey, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Jennifer Meyers, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου και της Επιτροπής κατά τη συνεδρίαση της 23ης Μαρτίου 1995,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 11ης Μαΐου 1995,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 1994, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 19 Απριλίου 1994, ο Social Security Commissioner, London, υπέβαλε, κατ'

εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, ένα προδικαστικό ερώτημα σχετικά με την ερμηνεία της οδηγίας 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 70, στο εξής: οδηγία).

2 Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Jennifer Meyers και του Adjudication Officer σχετικά με το δικαίωμα της Meyers να εκπέσει από το ακαθάριστο εισόδημά της τα έξοδα φυλάξεως ενός τέκνου προκειμένου να λάβει το family credit.

3 Το family credit είναι ένα επίδομα εξαρτώμενο από το ύψος του εισοδήματος, το οποίο χορηγείται για τη συμπλήρωση του εισοδήματος των χαμηλόμισθων εργαζομένων που έχουν την επιμέλεια τέκνου.

4 Σύμφωνα με το άρθρο 20 του Social Security Act 1986, ένα πρόσωπο δικαιούται family credit στη Μεγάλη Βρετανία, εφόσον η σχετική αίτηση έχει υποβληθεί ή θεωρείται ως υποβληθείσα, αν:

— το εισόδημά του δεν υπερβαίνει ένα ορισμένο ποσό,

— το εν λόγω πρόσωπο ή, αν είναι έγγαμο ή μέλος αγάμου ζεύγους, είτε το ίδιο είτε το άλλο μέλος του ζεύγους ασκεί κανονικά αμειβόμενη δραστηριότητα, και

— το εν λόγω πρόσωπο ή, αν είναι έγγαμο ή μέλος αγάμου ζεύγους, είτε το ίδιο είτε ο σύζυγός του έχει την επιμέλεια μέλους της οικογενείας, το οποίο μπορεί να είναι είτε τέκνο είτε άλλο πρόσωπο καθοριζόμενο από τον νόμο.

5 Η παράγραφος 6 του άρθρου αυτού ορίζει ότι «το family credit καταβάλλεται για διάστημα 26 εβδομάδων ή για άλλο ανάλογο διάστημα αν ορίζεται διαφορετικά (...) και, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, η χορήγηση και το ύψος του family credit δεν επηρεάζεται από οποιαδήποτε μεταβολή των περιστάσεων κατά τη διάρκεια του εν λόγω χρονικού διαστήματος (...)».

6 Η Meyers, ούσα γονέας που ζει μόνος, υπέβαλε αίτηση χορηγήσεως του family credit για την ίδια και για την κόρη της, ηλικίας τριών ετών. Η αίτηση αυτή απορρίφθηκε από τον Adjudication Officer με την αιτιολογία ότι το εισόδημά της, όπως αυτό υπολογίζεται ενόψει της χορηγήσεως του εν λόγω επιδόματος, υπερέβαινε το προβλεπόμενο για τη χορήγηση του εν λόγω επιδόματος όριο.

7 Με την προσφυγή που άσκησε κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Social Security Appeal Tribunal, η Meyers ισχυρίστηκε ότι η μη έκπτωση των εξόδων φυλάξεως του τέκνου κατά τον υπολογισμό του καθαρού εισοδήματός της συνιστά δυσμενή διάκριση έναντι των γονέων που ζουν μόνοι, δεδομένου ότι είναι πολύ ευκολότερο για τα ζεύγη να κανονίσουν τις εργάσιμες ώρες μεταξύ τους, έτσι ώστε ο ένας από τους δύο να μπορεί να προσέχει τα τέκνα. Δεδομένου ότι η πλειονότητα των γονέων που ζουν μόνοι είναι γυναίκες, υφίσταται εν προκειμένω έμμεση δυσμενή διάκριση έναντι των γυναικών.

8 Το επιχείρημα αυτό της Meyers έγινε δεκτό από το Social Security Appeal Tribunal.

9 Ωστόσο, στην κατ' έφεση διαδικασία ενώπιον του Social Security Commissioner, δεν αμφισβητείται από τα διάδικα μέρη ότι το πρωτοβάθμιο δικαστήριο εφάρμοσε εσφαλμένα μια διάταξη του εθνικού δικαίου. Ο Social Security Commissioner παρατηρεί ότι η Meyers μπορεί να επικαλεστεί το άμεσο αποτέλεσμα του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας, εάν το family credit εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής.

10 Το προδικαστικό ερώτημα, το οποίο αφορά, επομένως, μόνον το τελευταίο αυτό ζήτημα, έχει ως εξής:

«Εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου επίδομα έχον τα χαρακτηριστικά και τον σκοπό του family credit;»

11 Κατά το άρθρο της 1, παράγραφος 1, η οδηγία σκοπεί στην εφαρμογή, εντός των κρατών μελών, της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως μεταξύ ανδρών και γυναικών όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής προωθήσεως, και την επαγγελματική εκπαίδευση, καθώς και τις συνθήκες εργασίας. Η παράγραφος 2 του άρθρου αυτού διευκρινίζει ότι, προκειμένου να εξασφαλιστεί η προοδευτική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως σε θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως, το Συμβούλιο θα θεσπίσει, προτάσει της Επιτροπής, διατάξεις, που θα καθορίζουν ιδίως το περιεχόμενο, την έκταση και τους τρόπους εφαρμογής της εν λόγω αρχής.

12 Όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, λαμβανομένης υπόψη της θεμελιώδους σημασίας της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, η εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, αυτής, όσον αφορά τα θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως, πρέπει να ερμηνεύεται στενά (βλ. αποφάσεις της 26ης Φεβρουαρίου 1986, υπόθεση 151/84, Roberts, Συλλογή 1986, σ. 703, σκέψη 35, και υπόθεση 152/84, Marshall, Συλλογή 1986, σ. 723, σκέψη 36).

13 Έτσι, το Δικαστήριο έκρινε ότι ένα σύστημα επιδομάτων δεν μπορεί να αποκλειστεί από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας για τον λόγο και μόνον ότι, τυπικά, ανήκει σε εθνικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως. Ένα τέτοιο σύστημα μπορεί να εμπίπτει στην οδηγία αυτή, εάν έχει ως αντικείμενο την πρόσβαση σε απασχόληση, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής προωθήσεως και εκπαιδεύσεως, καθώς και τις συνθήκες εργασίας. Ωστόσο, η οδηγία δεν καθίσταται εφαρμοστέα για τον λόγο και μόνον ότι οι προϋποθέσεις που θεμελιώνουν το δικαίωμα για τη χορήγηση επιδόματος μπορούν να έχουν ως συνέπεια τον επηρεασμό της δυνατότητας ενός γονέα που ζει μόνος να έχει πρόσβαση σε απασχόληση (βλ. απόφαση της 16ης Ιουλίου 1992, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-63/91 και C-64/91, Jackson και Cresswell, Συλλογή 1992, σ. I-4737, σκέψεις 27, 28 και 31).

14 Επομένως, υπό το πρίσμα αυτών των προϋποθέσεων πρέπει να εξεταστεί αν τα χαρακτηριστικά ενός επιδόματος όπως το family credit επιτρέπουν την υπαγωγή του στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας.

15 Κατά την άποψη του Ηνωμένου Βασιλείου, το family credit εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 2, αυτής. Το family credit σκοπεί, κατά την άποψη αυτή, να διασφαλίσει ένα συμπληρωματικό εισόδημα σε πρόσωπα με εισοδήματα ανεπαρκή για την κάλυψη των αναγκών τους. Αυτός ο χαρακτηρισμός του ως συμπληρωματικού εισοδήματος δικαιολογείται από το γεγονός ότι, στην περίπτωση που η σχετική αίτηση υποβάλλεται από ζεύγος, το family credit καταβάλλεται στη γυναίκα, ακόμη και αν αυτή δεν είναι το πρόσωπο που ασκεί την αμειβόμενη δραστηριότητα. Επιπλέον, το Ηνωμένο Βασίλειο υπογραμμίζει ότι, ακόμη και σε περίπτωση μεταβολής της καταστάσεως, το επίδομα συνεχίζει να καταβάλλεται επί 26 εβδομάδες και ότι οι προσφυγές κατ' αποφάσεων σχετικών με το επίδομα αυτό ασκούνται ενώπιον των αρμοδίων για θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως δικαστηρίων. Τέλος, το Ηνωμένο Βασίλειο υποστηρίζει ότι το family credit δεν αφορά ούτε την πρόσβαση σε απασχόληση, αφού χορηγείται σε πρόσωπα που έχουν ήδη απασχόληση, ούτε τις συνθήκες εργασίας, αφού η έννοια αυτή περικλείει μόνον τα μέτρα που διαλαμβάνονται στη σύμβαση εργασίας ή εκείνα που εφαρμόζονται από τον εργοδότη έναντι του μισθωτού στο πλαίσιο της απασχολήσεώς του.

16 Τα επιχειρήματα αυτά δεν μπορούν να γίνουν δεκτά.

17 Όπως προκύπτει από την προαναφερθείσα απόφαση Jackson και Cresswell, το γεγονός ότι ένα σύστημα επιδομάτων ανήκει, τυπικά, σε εθνικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως, πράγμα που καθιστά δυνατή την άσκηση στην υπόθεση της κύριας δίκης των εθνικών ενδίκων βοηθημάτων σε θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως, δεν μπορεί να αποκλείσει το σύστημα επιδομάτων από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας.

18 Με την απόφασή του της 16ης Ιουλίου 1992, στην υπόθεση C-78/91, Hughes (Συλλογή 1992, σ. I-4839, σκέψη 19), το Δικαστήριο τόνισε ότι το family credit επιτελούσε στη Βόρεια Ιρλανδία διττή λειτουργία, η οποία συνίστατο, αφενός, στη διατήρηση των θέσεων εργασίας των εργαζομένων που αμείβονται ανεπαρκώς και, αφετέρου, στην αντιμετώπιση των οικογενειακών δαπανών. Στηριζόμενο στη δεύτερη αυτή λειτουργία, το Δικαστήριο έκρινε (σκέψη 20) ότι ένα επίδομα όπως το εν λόγω family credit ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί

εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6).

19 Ωστόσο, ο χαρακτηρισμός αυτός δεν μπορεί να συνεπάγεται τον αποκλεισμό ενός παρόμοιου, από την άποψη της λειτουργίας του για τη διατήρηση των θέσεων εργασίας των χαμηλόμισθων εργαζομένων, επιδόματος, από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, καθόσον το εν λόγω επίδομα έχει ως αντικείμενο την πρόσβαση σε απασχόληση καθώς και τις συνθήκες εργασίας.

20 Στη υπόθεση της κύριας δίκης δεν αμφισβητείται ότι η άσκηση αμειβόμενης δραστηριότητας συγκαταλέγεται στις προϋποθέσεις χορηγήσεως του family credit. Σύμφωνα με τα νομοθετικά κείμενα στα οποία παραπέμπει η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου με τις γραπτές παρατηρήσεις της, σκοπός του επιδόματος είναι να διασφαλίσει ότι οι οικογένειες που εργάζονται δεν θα περιέλθουν σε υλική κατάσταση δυσμενέστερη απ' ό,τι οι οικογένειες που τελούν σε ανεργία. Επομένως, το επίδομα αυτό σκοπεί στη διατήρηση των θέσεων εργασίας των χαμηλόμισθων εργαζομένων.

21 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το family credit έχει ως αντικείμενο την πρόσβαση σε απασχόληση, η οποία αναφέρεται στο άρθρο 3 της οδηγίας.

22 Πρέπει να προστεθεί ότι η έννοια της προσβάσεως σε απασχόληση δεν αφορά μόνον τις προϋποθέσεις που υφίστανται πριν από τη γένεση μιας σχέσεως εργασίας. Όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 47 των προτάσεών του, η προοπτική της εισπράξεως family credit σε περίπτωση αποδοχής μιας ανεπαρκώς αμειβομένης εργασίας παρακινεί τον εργαζόμενο που τελεί σε ανεργία να δεχθεί την απασχόληση αυτή, οπότε το επίδομα έχει σχέση με θεωρήσεις αναγόμενες στην πρόσβαση σε απασχόληση.

23 Το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από τα λοιπά επιχειρήματα με τα οποία η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου επιχειρεί να αποδείξει ότι δεν υπάρχει

σύνδεσμος με σχέση εργασίας. Πράγματι, ακριβώς η σχέση εργασίας παρέχει δικαίωμα επιδόματος, ακόμη και αν ο εργαζόμενος δεν είναι ο άμεσος δικαιούχος του επιδόματος αυτού, στην περίπτωση μιας γυναίκας η οποία είναι μέλος έγγαμου ή άγαμου ζεύγους και η οποία δεν εργάζεται, αλλά εισπράττει, εντούτοις, το επίδομα δυνάμει της εργασίας του συζύγου της ή του άλλου μέλους του ζεύγους. Το γεγονός ότι το δικαίωμα εισπράξεως family credit δεν επηρεάζεται από την απώλεια της θέσεως εργασίας ή από μια μισθολογική αύξηση που συντελείται κατά το χρονικό διάστημα των 26 εβδομάδων που έπονται της χορηγήσεως του επιδόματος δεν μπορεί να αποδυναμώσει το συμπέρασμα ότι το επίδομα χορηγείται μόνον εφόσον ο αιτών ασκεί αμειβόμενη δραστηριότητα και το εισόδημά του δεν υπερβαίνει ορισμένο ποσό.

24 Επιπλέον, η τήρηση της θεμελιώδους αρχής της ίσης μεταχειρίσεως συνεπάγεται ότι ένα επίδομα όπως το family credit, το οποίο συνδέεται κατ' ανάγκη με μια σχέση εργασίας, συγκαταλέγεται στις συνθήκες εργασίας κατά την έννοια του άρθρου 5 της οδηγίας. Το να ερμηνευθεί η έννοια αυτή ως περικλείουσα μόνον τις συνθήκες εργασίας που αναφέρονται στη σύμβαση εργασίας ή που εφαρμόζονται από τον εργοδότη στο πλαίσιο της απασχολήσεως, θα ισοδυναμούσε με την εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας καταστάσεων που άπτονται άμεσα της σχέσεως εργασίας.

25 Επομένως, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι επίδομα έχον τα χαρακτηριστικά και τον σκοπό του family credit έχει ως αντικείμενο την πρόσβαση σε απασχόληση και τις συνθήκες εργασίας και, επομένως, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

26 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 1994 ο Social Security Commissioner, London, αποφαίνεται:

Επίδομα έχον τα χαρακτηριστικά και τον σκοπό του family credit έχει ως αντικείμενο την πρόσβαση σε απασχόληση και τις συνθήκες εργασίας και, επομένως, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας.

Kapteyn Κακούρης Ragnemalm

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 13 Ιουλίου 1995.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του τέταρτου τμήματος

P. J. G. Kapteyn